

Romanul Interbelic - Baltagul de Mihail Sadoveanu

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Cea mai mare calitate a lui Sadoveanu este aceea de povestitor, vizibila nu numai in volumele de proza scurta, ci si in romane, fie ele de factura mitica {Baltagul, Creanga de aur} ori istorica {Fratii Jderi, Zodia Racului..., Neamul soimarestilor, Nunta domnitei Ruxanda etc}. Proza sadoveniana se inscrie pe linia traditionalista, prin preferinta pentru teme istorice sau sociale si prin inserarea in planul naratiunii a obiceiurilor, a datinilor, a elementelor de folclor national sau a miturilor.

Romanul Baltagul a aparut in 1930, intr-o perioada de maxima inflorire a literaturii romane, o perioada caracterizata prin diversitate si complexitate culturala si apartine realismului, stilizat insa prin limbajul intens lucrat al lui Sadoveanu si prin absorbtia elementelor mitice.

-Titlu. Tema. Elemente de structura si compozitie.-

Dupa cum anunta motto-ul - "Stapane, stapane,/ mai chiama s-un cane..." - , punctul de pornire il reprezinta balada populara Miorita, pe care Sadoveanu o adora, ajungand sa colectioneze peste 145 de variante. Desi s-a discutat mult despre opozitia dintre roman si balada, Baltagul este doar intr-un fel o continuare a operei populare, pentru ca se dezvolta intr-o naratiune care cuprinde nu numai clarificarea evenimentului de la care porneste actiunea (si, din acest punct, de vedere, perspectiva ii apartine Vitoriei, si nu celui care urmeaza sa moara, cum se intampla in balada), ci si complexitatea vietii din cele doua zone prezentate - deal si vale.

Titlul trimite la instrumentul care a cauzat moartea lui Nechifor Lipan (personaj absent fizic din roman, dar prezent permanent in gandurile Vitoriei), dar care a si stabilit dreptatea in final. Baltagul este un topor cu doua taisuri, intrebuintat pentru taierea copacilor, insa folosit de oieri si ca arma de aparare. Simbolistica acestui instrument a fost indelung comentata. S-a spus ca ar fi o unealta magica (asemanatoare crengii de aur din romanul cu acelasi nume - cf. Al. Paleologu, Treptele lumii sau calea catre sine, Buc, Ed. Vitruviu, p. 112) si ca ar reprezenta viata si moartea, autoritatea, forta, apararea, dreptatea, labirintul, relevarea adevarului..., insa dincolo de aceste semnificatii, este exagerat sa se presupuna ca intreaga actiune graviteaza in jurul acestui obiect, inductor al dramei. Accentul in roman cade pe lumea si mai ales pe tipologia feminina prezentata.

Avand o tematica extrem de diversificata, Baltagul a suscitat numeroase interpretari, fiind considerat roman social, roman realist, de dragoste, "roman al miscarilor milenare cu intriga antropologica" (G. Calinescu), roman mitic (valorifica mitul Mioritei, dar si cel egiptean, al lui Isis si Osiris). El corespunde tuturor tipologiilor mentionate, pentru ca vorbeste despre traditii, obiceiuri, prezinta cele doua lumi (tara de sus si tara de jos) cu stilul lor arhaic de viata, urmareste retrospectiv povestea de iubire dintre Vitoria si Nechifor, evenimentele se misca in ritmul instituit de transhumanta. Dincolo de toate acestea, este, insa, un roman al cautarii adevarului si al stabilirii dreptatii, faptele urmarite avand ca fundal - dupa cum deja am precizat - prezentarea lumii in care

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

traieste si se manifesta eroina romanului.

Naratiunea este structurata in 16 capitole, in care linia epica se brodeaza pe o ampla fresca sociala a unei lumi mitice, unde viata pare sa curga dupa legi stravechi, unde realul si miticul se amesteca, iar credinta si superstitia coexista firesc.

-Trasaturi specifice-

Deschiderea catre mit si legenda, prezente zilnice in viata acestor oameni este evidenta inca din debutul romanului, unde ni se povesteste o anecdota (un soi de mise en abyme), spusa de Nechifor la nunti si "cumetrii". La impartirea darurilor pentru fiecare neam, muntenii au sosit cei din urma, iar Dumnezeu, vazut ca un mosneag binevoitor (dar nu omniscient), le-a urat (pentru ca nu mai avea ce sa le dea) sa aiba inima usoara si "muieri frumoase si istete", pentru a le para toate lucrurile bune.

Cu toate greutatile pe care le infrunta zilnic muntenii - viata in varf de munte presupune rezistenta la fortele naturii si, mai presus de toate, depasirea singuratatii - lumea lor pare desprinsa direct dintr-o legenda, senzatia fiind mentinuta pe tot parcursul romanului. Toti eroii sadovenieni stiu sa citeasca semnele naturii, stiu sa comunice si sa-si traiasca viata in perfecta armonie cu aceasta. Credintele arhaice se imbina cu experienta de viata intr-un univers in care legea umana nu-si are locul. In drumul ei, Vitoria constata slabiciunea legilor si neputinta celor care le slujesc, iar in acest context, determinarea cu care isi duce la bun sfarsit planul este de inteles.

Tara de sus, de la munte este diferita de cealalta, din vale, mult mai galagioasa, mai tulbure, o lume a comertului "cu campii largi, cu soare mult". Chiar daca intre cele doua zone exista un contact economic, ele se de distanteaza esential prin temperamentul oamenilor. Muntenii sunt retinuti (Vitoria prefera sa asculte decat sa vorbeasca mult), ganditori, circumspecti cu noutatile (desi tanara Minodora este curioasa si doreste sa stie mai multe despre tren, Vitoria isi manifesta indiferenta fata de fenomenele care contrasteaza cu traditia), pastratori ai unei vietii patriarhale cu legile si obiceiurile ei bine stabilite.

Prin opozitie, cei din vale sunt comunicativi, locvace, vicleni, dar in esenta si ei binevoitori. Vitoria va reusi sa strabata lumea necunoscuta, ghidata fiind de capacitatea ei de a citi oamenii, de profunda intelegere a caracterelor umane. si ea trebuie sa-si continue drumul pentru a face dreptate si a restabili echilibrul unei lumi, distruse de crima. Doar la acest nivel se poate face o comparatie cu balada, pentru ca in Miorita armonia se refacea prin intelegerea profunda a mortii drept o integrare in existenta universala. in roman, este nevoie de o derulare fireasca a lucrurilor - Nechifor trebuie ingropat crestineste, criminalii trebuie sa-si marturiseasca pacatul - pentru ca balanta sa se echilibreze si lucrurile sa se intoarca pe fagasul lor normal.

Constructia romanului este rationalista, deductiva, nararea se realizeaza la persoana a III-a, de catre un povestitor omniscient si obiectiv. Anumite evenimente sunt previzibile, (hotararea cu care "investigheaza" Vitoria trebuie sa aiba o finalitate conforma cu asteptarile), actiunea este urmarita

cronologic (cu cateva incursiuni in trecut, prin rememorarea povestii de iubire), perspectiva este unica, dar nu de tip demiurgic (aflam o data cu Vitoria ce i s-a intamplat lui Nechifor). In privinta personajelor, Gheorghita evolueaza pe parcursul romanului, maturizandu-se, iar majoritatea celorlalte personaje se inscriu intr-un tipar: al munteanului, al targovetului, al carciumarului, al oierului etc.

-Caracterizarea personajelor-

Datorita tariei de caracter, Vitoria a fost adesea comparata cu Vidra din piesa lui Hasdeu (Razvan si Vidra) sau cu Anca din drama Napasta de Caragiale.

Portretul fizic al Vitoriei este abia schitat: "Ochii ei caprui, in care parca se rasfrangea lumina castanie a parului, erau dusi departe (...) Acei ochi aprigi si inca tineri cautau zari necunoscute", "Nu mai era tanara, dar avea o frumusetă neobisnuita in privire. Ochii ii luceau ca-ntr-o usoara ceata in dosul genelor lungi si rasfrante in carligase." Cel moral se desprinde din fapte, limbaj, atitudine, comportament.

La prima vedere, este o simpla sotie de oier, nestiutoare de carte, supusa barbatului pe care il iubeste si caruia ii suporta uneori iesirile violente, tipul muntencei pastratoare a traditiei pe care o impune si fiicei Minodora: "Iti arat eu coc, valt si bluza, arda-te para focului sa te arda! Nici eu, nici bunica-ta, nici bunica-mea n-am stiut de acestea - si-n legea noastra trebuie sa traiesti si tu." In cuvintele Vitoriei nu trebuie sa cautam rautate sau incapatanare de a pastra o lume patriarhala, ci este o dorinta de a duce mai departe credintele stramosesti, de a le apara in fata agresivitatii civilizatiei straine. si fata de Gheorghita arata aceeasi asprime - "Iar i-au crescut tepi de aricioaica" isi spune in sine pe drum - atitudine care il forteaza pe acesta sa se maturizeze si sa-si accepte noul statut de cap al familiei.

Dar Vitoria isi depaseste conditia de om al muntelui, cu o gandire arhaica, prin inteligenta, spirit de observatie, adaptare la mediu, capacitate de manipulare a psihologiei umane. N. Manolescu afirma in legatura cu aceste observatii: "Vitoria are stofa intreprinzatoare a burghezului, simtul lui practic, lipsa de prejudecati, e nereligioasa, vicleana si rea. Sadoveanu s-a inselat si ne-a inselat crezand ca vorbeste despre pastori asemeni celor din Miorita: Vitoria e un taran de un alt tip, imburghezit si cu o constiinta a actiunii si ordinei care lipseau baciului din balada."

(Arca lui Noe, Buc, Ed. 100+1 Gramar, 1998, p. 175). Afirmatia ca este rea si nereligioasa -desi facuta mai mult in gluma - nu se justifica intru totul. Toate actiunile sale au un scop bine determinat si in concordanta cu regulile lumii in care traieste: pe Minodora o trimite la manastire, nu din egoism, ci ca sa o protejeze, pe Gheorghita il trateaza cu duritate pentru a-l cali, pentru a-i grabi trecerea in randul adultilor, pe cei doi vinovati de moartea sotului nu-i poate ierta (de aici si lipsa sentimentului religios de care vorbeste N. Manolescu, adaugat la faptul ca, la plecare, viziteaza atat manastirea, cat si vrajitoarea, in incercarea de a gasi un sfat; atitudinea este insa specifica mediului rural unde crestinismul s-a suprapus unor ritualuri si credinte arhaice, pagane, vii si astazi), pentru ca spiritul ei etic o impiedica.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Viclenia, in schimb, este justificata prin faptul ca lumea din care vine, ca si cea in care paseste, este a barbatilor (si capitolul din Arca lui Noe de N. Manolescu purta chiar numele "O femeie in tara barbatilor") si unica ei arma si calauza este capacitatea de a comunica si de a investiga; o face cu abilitate mimand umilinta si modestia, pentru a obtine informatiile de care are nevoie. Tot ce intreprinde Vitoria are la baza iubirea pentru sotul ei, care o acompaniaza in drumul ei prin momentele de interiorizare prin care recapituleaza viata alaturi de Nechifor. Semnele rele care i se arata in vis o conving de necesitatea calatoriei. Reconstituirea drumului si a intamplarilor se traduce intr-o veritabila pledoarie pentru adevar si dreptate, ilustrand inteligenta, intuitia si perseverenta Vitoriei.

Celelalte personaje abia daca sunt creionate. Minodora este la varsta primei iubiri si face schimb de bilete de amor cu baiatul dascalitei, posacul Mitrea pare desprins din basme prin modul sau de a vorbi cu natura, preotul Danii Milies, stiutor de carte este reprezentantul autoritatii in sat, baba Maranda face incercari naive si penibile de a imbrobodi mintile oamenilor s.a.m.d.

Prin Gheorghita, Sadoveanu descrie un personaj in formare, pentru care aceasta calatorie reprezinta un drum initiatic, in care confruntarea cu viata si cu moartea il conduc spre maturizare. El poarta numele secret al tatalui sau (rebotezat Nechifor pentru a fi pazit de boli si rele), cu care seamana si a carui meserie o va urma.

-Stil. Limbaj. Procedee artistice.-

Limbajul folosit este - se stie - rezultatul unei prelucrari intense, desi, prin utilizarea regionalismelor si a arhaismelor (mai putine), Sadoveanu doreste sa lase impresia de limbaj popular. Originalitatea limbajului persista, chiar daca (dupa cum a remarcat critica), lirismul specific stilului sadovenian nu mai este atat de pregnant ca in alte scrieri, fiind dominat de realismul intamplarilor: "Au umblat astfel vorbind; au lasat in urma si popasul de amiaza; si pe urma au prins a avea in coada ochiului stang, necontentit, umbra albastrie a Ceahlaului nins. Acuma acolo, in rapi sorite, scot botul din pesteri ursii, fornaiesc la soare si stranuta. in curand au sa bata din aripi asupra molizilor batrani cucosii salbatici s-au sa se lese pe crengi, ca sa ciuguleasca cucuruzi."

Ceremonialul spunerii, constructiile cu tenta arhaica ("n-a zvonit catra nimeni", "ce-or fi faptuit?", "as fi avut placere sa cinstesc cu dansul", "nu s-a aflat nimene dintre nuntasi sa raspunda", "au prins a avea in coada ochiului" etc), moldovenisme (nacaz, is, cane, carare, calare, mani s.a.) confera textului cult impresia de oralitate.